

BEVEZETÉS ÉS KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Korunk jellemrajzát és a modern teológia arculatát nagymértékben meghatározza a felvilágosodás korának lendületes és mindenre kiterjedő, pezsgő átalakulása. A XVIII. század második és a XIX. század első felében a délnémet területen számos jeles egyházi személyiség nem kis szerepet játszott az egyházi felvilágosodás folyamatában, teológiai nézeteik, eszméik, felfogásuk jelen volt a II. Vatikáni Zsinaton, és így napjaink egyházi életében – még ha burkoltan is – tovább hatnak. Amikor teológiai írásokat és a kapcsolódó társtudományokban keletkezett munkákat felütünk, vagy a lexikonokban az odavágó szócikkeket olvassuk, csakhamar találkozhatunk Johann Michael Sailer (Aresing bei Schrobenhausen, 1751. november 17. – Regensburg, 1832. május 20.) professzor, a későbbi regensburgi püspök nevével és teológiai életművével. A saját egyházi gyökereit is kereső és kiaknázni akaró kutató aligha nélkülözheti és hagyhatja figyelmen kívül e jeles előfutárának munkásságát az erkölcsstan, a dogmatika, a lelkipásztori teológia, az egyháztan, a spiritualitás története, az egyháztörténelem, a pedagógia területén. A könyv ebben az értelemben biografikus keretbe ágyazva mutatja be, hogy Sailer megfutott pályája a hit és az Egyház létjogosultságáért és hiteles megjelenítéséért folytatott küzdelmének története a modern világ kialakulásának kezdetén. Sailer korában míg sokan az Egyház épületét új alapra kívánták helyezni, addig mások a már felépített épületet kívánták lecserélni – míg az egyik irányzat az épületről, addig a másik az alapról feledkezett meg. Sailer a szilárd alapra épített ház számtalan lakásában folyó életet kívánta megújítani, miután a ház lakójaként felfedezte ennek az életnek és megújításának egyetlen forrását.

Számomra Sailer kutatásának alapötletét a Tarjányi Zoltán professzorral (+2015.01.05.) folytatott beszélgetés szülte, aki hangsúlyozta egy olyan vizsgálódás jelentőségét, mely a saileri újdonságokat mutatja be az erkölcs-teológia területén. A megkezdett kutatás után vált világossá számomra, hogy a szerző erkölcs-teológiai munkája egy megtett hosszú út gyümölcse, egy tudományos életpályát lezáró monumentális mű, mely összevetve a korabeli egyéb és a megelőző erkölcs-teológiai munkákkal számos újdonságot tartalmaz. Ekkor érdeklődésem inkább ennek premisszái, a saileri életpálya irányába fordult, és az a megtett út vált a kutatás tárgyává, mely Sailert az erkölcs-teológiai nézeteihez vezette.

A saileri életpályával és a benne hangsúlyt nyerő dogmatikai premiszakkal kapcsolatban Puskás Attila professzonnal konzultálva azt az inspirációt kaptam, hogy Sailert ne erkölcszológusként, vagy egyáltalán teológusként, hanem hívő emberként szemlélve a hit reflektált és következetes megélőjeként vizsgáljam. Sailer lelkipásztori teológiája, pedagógiája és erkölcszológija minden kétséget kizáróan számos forradalmi újdonságot tartalmaz, ugyanakkor szerzőjük mégsem határolható le egyes diszciplínák specializálódott művelőjének tudományos és életkereteibe. Sailer „korhú ember” és hite szerint a Katolikus Egyház olyan tagja, aki az idők jeleit értelmezve küldetését szabadon és következetesen igyekszik teljesíteni. Teológusunk igazi tanítványa korának és az Egyháznak, szolgálatát azonban szüntelenül az egyetlen Úrnak ajánlotta az Egyházban. Az így kirajzolódó képet esetleg biografikus teológiának nevezhetjük, hiszen Sailer fokról fokra jut el arra a pontra, ahonnan kitekintve korának szellemi nívóján és horizontján az Egyház identitását és küldetését megfogalmazza.

Az alapötletért tehát a köszönet Tarjányi Zoltán professzort, a támogató és inspiráló konzultációkon kapott hasznos és segítő tanácsokért a könyv alapjául szolgáló disszertáció témavezetőjét, Puskás Attila professzort illeti.

A saileri életmű elemzése minden lehetséges aspektusban ígéretes vállalkozás, hiszen tanítása szorosan kapcsolódik következetes életviteléhez, mely Krisztus állandó keresését jelentette a mindennapi életeseményekben, melyeket a világi és egyházi események szilánkjainak tekintett, nem utolsósorban személyes kapcsolataiban, melyek mindig missziós, hitközvetítő jellegűek voltak. A könyv egy olyan ember szellemi nyomdokait igyekszik követni, akinek hosszú életpályája majdnem évre pontosan Goethe életkorával egyezik meg, két olyan évszázadba osztva, melyekben két, Európa arcukat mélységesen átalakító történelmi fordulat zajlott le. Élete a töretlen délnémet barokk vallásosság időszakában kezdődik, melyet az egyre nagyobb befolyást nyerő Gottfried Wilhelm Leibniz és Christian Wolff szellemi örökségéből lánggra kapó felvilágosodás emésztett fel. Tetterős férfiként élte át a nagy francia forradalom időszakát és a napóleoni háborúkat, majd az európai nemzetek ezeket követő függetlenségi harcait. Híres és nagyhatású lelkipásztorként és landshuti professzorként tanúja lehetett a Németországban lezajló szekularizációnak (1803), a Német-római Császárság megszűnésének

(1806), a bécsi kongresszusnak (1814–15) és a nyomában fellendülő restauráció korszakának, az átmenetnek a felvilágosodásból a romantika eszmevilágába. A mozgalmas kortörténeti háttér már csak címszavakba foglalva is egy rendkívül izgalmas életművet jelez előre és kiapadhatatlan forrásokat sejtet.

Köszönetemet fejezem ki a Regensburgi Egyházmegyének és levéltári munkatársainak segítségükért, melyet főként a kutatás kezdetén elektronikus levelezés útján nyújtottak. Ugyancsak köszönet illeti a Passauban működő Teológiai Intézetet, amiért a Philipp Schäfer professzor munkássága nyomán született Sailer-anyagokat rendelkezésemre bocsátotta, valamint az augsburgi egyetemi könyvtárat, hogy az időközben már majdnem fellelhetlenné vált, Sailertől származó 1784-es körlevél digitalizált változatát elkészítette számomra. Tisztelet és köszönet illeti a Bajor Állami Könyvtár Digitalizáló Központját, hogy lehetővé tette a Joseph Widmer által sajtó alá rendezett, monumentális Sailer-összes negyvenegy kötetnyi anyagának használatát digitális formátumban. A jog szerinti kötelességemet teljesítve: a könyvben használt Widmer-sorozat a Bajor Állami Könyvtár tulajdona, valamint a Clemens Wenzeslaus nevével idézett saileri szerzőségű 1784-es körlevél az augsburgi egyetemi könyvtár tulajdonát képezi.